

Hfd 1.08.07

VAN FEZ NAAR HOED

Anton C. Zijdeveld

#Met al dat gedoe over hoofddoekjes is het interessant eens na te gaan wat de grondlegger van het moderne Turkije, Kemal Mustafa, genaamd Atatürk, hierover te zeggen had. Nadat hij in 1922 de macht van de sultan had overgenomen, wilde hij Turkije technologisch, maatschappelijk en economisch moderniseren. Boeiend zijn zijn pogingen om ook de cultuur van zijn land in overeenstemming te brengen met het Westen. Hij noemde het ‘civilisering’. Zo werd het Arabisch schrift ingeruild voor het Latijnse en moesten alle burgers een familienaam aannemen. Voor zichzelf bedacht hij ‘Atatürk’, ‘vader der Turken’. Dat schijnt overigens een mythische lading te hebben gekregen. Naar verluidt kreeg enige tijd terug een parlementariër in Ankara gevangenisstraf omdat hij in het parlement had geweigerd deze naam te gebruiken. ‘Want’, zei hij, ‘Kemal Mustafa is mijn vader niet.’ In Turkije grenst zo iets aan hoogverraad.

#Dit is terug te voeren op Kemal Mustafa zelf die zich beschouwde als veel meer dan vader des vaderlands. Hij was Turkije! Toen in 1926 een complot tegen zijn leven werd ontdekt, vond er een showproces plaats. Een tiental verdachten werd veroordeeld en geëxecuteerd. De dag erna hield hij in het parlement in Ankara een redevoering, waarin hij de beduusde parlementariërs het volgende mededeelde. Hij had het leger, het land, de macht veroverd. Waarom zou hij niet ook zijn volk mogen veroveren? De veroordeelde en geëxecuteerde mannen waren van plan hem dat onmogelijk te maken. Ze wilden hem scheiden van wat zijn enige levenshoud was: het Turkse volk. ‘Ik heb hun koppen laten rollen en dat zal ik telkens weer doen als men probeert zich tussen mij en mijn volk te dringen. Ik ben Turkije. Mij willen vernietigen betekent Turkije willen vernietigen. Zij ademt slechts door mij, en ik leef alleen door haar.’

#En toch had hij zijn verlichte kanten. Zo gaf hij de aanzet tot de emancipatie van de Turkse vrouw. Het nieuwe burgerlijke wetboek van 1926 regelde gelijke rechten binnen het gezin voor man en vrouw en meisjes kregen de mogelijkheid zich ook na de basisschool te vormen. In 1931 behaalden 33 vrouwen aan de Universiteit van Istanbul een academische graad. En daar hoefden ze niet, zoals vandaag de dag, hun hoofddoekjes voor af te leggen, want zelfs wat de traditionele sluier betreft, vaardigde hij geen officiële richtlijnen of wetten uit. Hij liet het bij wat morele aanmaningen.

#Wel richtte hij zich wat kledij betreft tot de mannen. Hen werd verboden nog langer de fez te dragen. Die moest ingewisseld worden voor een hoed met rand. De fez – een opstaande, rode muts zonder rand of klep, soms met een neerhangend kwastje eraan – was pas in de 19^e eeuw ingevoerd en gold tegenover de traditionele tulband als een symbool van vooruitgang. Maar nu moest de fez plaatsmaken voor de door Atatürk meer geciviliseerd en modern geachte hoed. Turken, zei hij in een redevoering in 1925, zijn wel geciviliseerd maar dat moeten ze ook in hun klederdracht tonen. Mannen moeten schoenen of laarzen, broeken, jasjes en vesten dragen – ‘en natuurlijk om het af te maken een hoofdbedekking met rand. Daar hecht ik in het bijzonder aan. Deze hoofdbedekking heet hoed.’ Het werd wettelijk vastgelegd. Het dragen van een fez was nu een delict!

#Als ik Erdogan was, zou ik eens bij een officiële gelegenheid een mooie, rode fez opzetten. Dat zullen de ‘seculieren’ wel weer ‘fundamentalistisch’ noemen.